

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se
Dnr S2022/03277

Remissvar: Nästa steg - Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg (SOU 2022:41)

Friska äldre har idag bättre munhälsa än någonsin och fler kvarvarande tänder än tidigare generationer. Trots det är det fortfarande vanligt att allvarlig ohälsa i munnen upptäcks först när den äldres tillstånd försämrats och personen flyttar in på särskilt boende.

Det är positivt att utredningen omnämner att munhälsan behöver beaktas inom äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård. Betydelsen av en god munhälsa förbises alltför ofta. Sveriges Tandläkarförbund hade dock önskat att utredningen på en rad punkter ytterligare hade uppmärksammat och tydliggjort behovet av insatser för en god munhälsa för att åstadkomma en god äldreomsorg.

Munhälsans inverkan på och betydelse för övriga kroppen

Det är positivt att utredningen poängterar att munhälsan ofrånkomligen är en integrerad del av hälsan och att munhälsans roll behöver beaktas i inom äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård (se s 87 och 102).

Vi hade dock önskat att munhälsans betydelse för den övriga kroppens hälsa hade uppmärksammat och tydliggjorts ytterligare i utredningen. Detta eftersom betydelsen av en god munhälsa alltför ofta förbises. Det finns därför ett behov av att särskilt understryka och tydliggöra munhälsans betydelse.

Ohälsa i munnen orsakad av plackbeläggningar, karies och tandlossning innebär bakterietillväxt i munhålan. Studier har visat att dessa bakterier från munhålan kan sprida sig till andra organ och leda till en rad sjukdomar så som lunginflammation och hjärt- och kärlsjukdomar. Infektioner och förlorade tänder kan dessutom göra att det är svårt eller gör ont att tugga. Detta påverkar näringsintaget och kan i värsta fall leda till undernäring och ökad risk för fallolyckor i hemmet som följd. Förutom stort lidande för individen är den typen av olyckor väldigt kostsamma för såväl regioner som kommuner.

En god munhälsa påverkar starkt personens välbefinnande och livskvalitet. Att inte ha smärta och infektioner från munhålan och att kunna äta och tala samt kunna delta i sociala sammanhang kan vara avgörande för det goda livet under ålderdomen. Därför är det viktigt att satsa på tidiga förebyggande insatser och vid behov tidiga tandvårdande åtgärder för att undvika att äldres munhälsa försämras under den sköra

Sveriges Tandläkarförbund

perioden. Då får vi friskare äldre med livskvalitet som står bättre rustade vid såväl epidemier som pandemier.

Behovet av att ökad kompetens, omhändertagande av äldres munhälsa och samverkan mellan professioner

Det är positivt att utredningen uppmärksammar att kompetensen inom munhälsa behöver förstärkas inom kommuner samt vård- och omsorgsverksamheter (se s 102 och 344). Det är också positivt att utredningen uppmärksammar att det finns stora skillnader mellan kommuner med att bland annat förebygga att äldre personer drabbas av nedsatt munhälsa (se s 207).

Även här hade vi önskat att utredningen tydligare lyfte fram och beskrev de brister som vi idag ser gällande omhändertagandet av äldre personers munhälsa. Utöver att kompetensen behöver förstärkas, behöver äldre personers munhälsa omhändertas på ett mer strukturerat sätt än vad som sker idag. Arbetet med äldres munhälsa måste också ske i samverkan med andra professioner som möter den äldre.

Trots att friska äldre idag har bättre munhälsa än någonsin och fler kvarvarande tänder än tidigare generationer, är det vanligt att allvarlig ohälsa i munnen upptäcks först när den äldres tillstånd försämrats och personen flyttar in på särskilt boende. Så sent som år 2021 publicerades för första gången siffror som visar på hur tandvårdskontakterna för de sköra äldre patienterna ser ut. Siffrorna kommer från databasen SKaPa (Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit). Siffrorna visar att det finns ett glapp på i genomsnitt fem år när de äldre sköra övergår från vanlig tandvård tills de får tillgång till nödvändig tandvård (N-tandvård). Under denna tid saknar denna grupp tandvårdskontakt (Tandläkartidningen, "SKaPa visar tydliga trendbrott", 2021-07-01, <https://www.tandlakartidningen.se/arkivet/nyhet/skapa-visar-tydliga-trender/>).

Siffrorna visar på det faktum som varit känt sedan länge, nämligen att äldre personers munhälsa inte omhändertas på ett tillfredsställande sätt. Att omhänderta och följa upp äldres munhälsa bör vara en självklar del i vården och omsorgen av äldre, såväl inom hemtjänst som på särskilda boenden.

Även Socialstyrelsen bekräftar att gruppen som bor hemma med hjälp av anhöriga och hemtjänst är en grupp som inte nås av tandvård i önskad utsträckning (se t.ex. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2013-2-2_tandvardochtandhalsa.pdf). Detta är en grupp som utifrån de demografiska förutsättningarna har och kommer att fortsätta öka i antal. En plats på särskilt boende är mycket kostsam för kommunerna. En god munhälsa med bättre motstånd mot infektioner och mindre risk för undernäring och därmed minskad risk för fallskador kan kraftigt förbättra förutsättningarna för individen att bo kvar i eget boende.

Det finns flera goda exempel på samverkan och insatser för att nå individer som bor på särskilt boende med tandvård. Utvärdering av en sådan strukturell samverkan visar positiv effekt på de omsorgsberoendes munhälsa. Denna typ av arbete behöver utökas och standardiseras för att även nå personer som bor hemma.

Sveriges Tandläkarförbund

Sveriges Tandläkarförbund har i andra sammanhang framfört förslaget att inrätta munvårdsombud eller en medicinskt ansvarig specialkunnig tandvårdsperson (MAT), hos kommuner och privata utförare. Detta är ett exempel på lösning som gör att arbetet med äldres munhälsa struktureras, följs upp, förenklar samverkan mellan olika professioner samt bidrar till förstärkt kompetens.

Ändring i tandvårdslagen

Sveriges Tandläkarförbund har inga invändningar mot den språkliga förändringen i tandvårdslagen (1985:125).

Ett inkluderande arbetssätt?

Vi vill också lämna synpunkter på utredningens arbetssätt. Utredningen skriver att man har tillämpat ett inkluderande arbetssätt. Utredningen skriver bland annat (s 66):

”I enlighet med våra direktiv har vår ambition varit att arbeta med inkludering och tillämpa ett transparent arbetssätt. I den andan har vi löpande under arbetets gång, i våra dialoger, informerat om den preliminära inriktningen på våra slutsatser och förslag. Dialogerna har på så sätt gett möjlighet till värdefulla inspel från olika berörda aktörer i ett skede där vi haft utrymme att vidareutveckla och justera våra förslag.”

Sveriges Tandläkarförbund är den organisation som samlar tandläkare i Sverige, med bred representation från såväl anställda som privatpraktiserande tandläkare, tandläkare vid de odontologiska lärosätena, specialister, allmäntandläkare och studenter. Vi hävdar att Sveriges tandläkare är en viktig profession inom äldreomsorgen. I juni 2021 hade tjänstemän på Tandläkarförbundet ett möte med utredningens sekretariat, vilket vi själva tog initiativ till. I övrigt har Sveriges Tandläkarförbund inte inkluderats i utredningens arbete. Sveriges Tandläkarförbund har inte heller inkluderats som formell remissinstans för betänkandet.

Detta är olyckligt, eftersom vi hade kunnat bidra med en bred analys och kompletterat utredningens beskrivning av äldreomsorgens utmaningar gällande äldre personers munhälsa.

Vad vi kan utläsa i betänkandet har andra representanter för tandvården inte heller inkluderats i utredningens arbete, vilket även det är olyckligt.

Avslutande kommentar

I många sammanhang ses munhälsan inte som en integrerad del av kroppens hälsa, och vikten av en god munhälsa förbises alltför ofta. För att den nya äldreomsorgslagstiftningen ska bli framgångsrik anser Sveriges Tandläkarförbund sammanfattningsvis att:

- Munhälsans inverkan på och betydelse för kroppens övriga hälsa behöver beaktas på ett tydligt sätt.
- Kompetensen om äldre personers munhälsa, både när det gäller skötsel av munhälsan och kunskapen om munhälsans betydelse för övriga kroppen, behöver förstärkas inom kommuner samt vård- och omsorgsverksamheter.

Sveriges Tandläkarförbund

- Det behöver finnas ett strukturerat arbetssätt som fångar upp äldre personer tandvårdsbehov i vård- och omsorgsverksamheter, i såväl hemtjänst som särskilda boenden.
- Samordning och samverkan mellan professioner rörande äldres munhälsa behöver förbättras.

Ifall utredningens förslag om nationell ordning för kvalitetsutveckling i äldreomsorgen (NOK) blir verklighet, behöver äldres munhälsa ingå som delområde i det arbetet.

Med vänlig hälsning
Sveriges Tandläkarförbund

Chaim Zlotnik
Ordförande